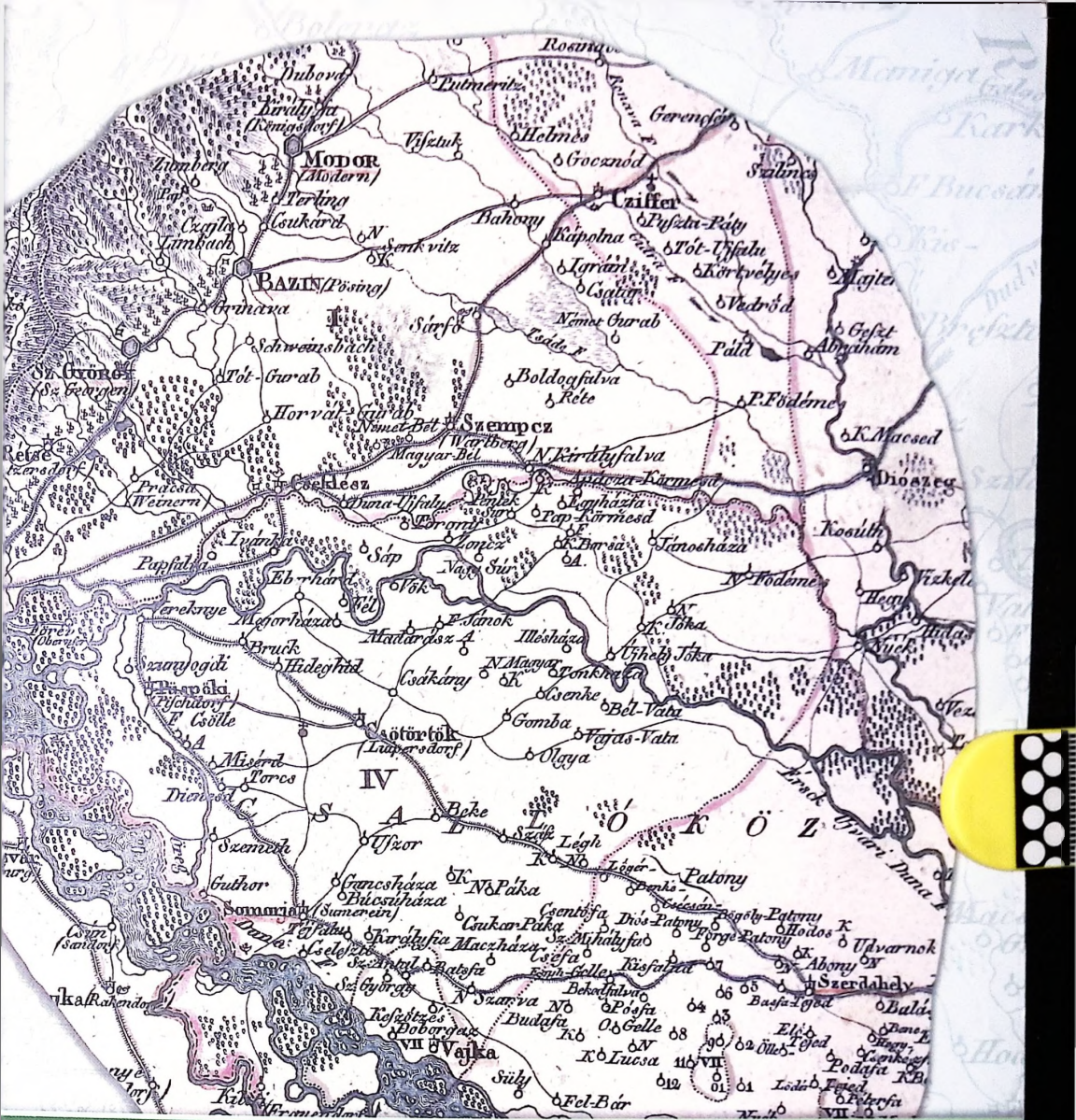

SZENC

EGY VÁROS ÉVSZÁZADAI II.

SZENC

EGY VÁROS ÉVSZÁZADAI II.

Tanulmánykötet

Senec – Szenc 2025

Szenc – Egy város évszázadai II.

Tanulmánykötet a *Válogatott fejezetek Szenc és régiója történetéből* című nemzetközi konferencia (Szenci Városi Múzeum, 2022. szeptember 27–28.) előadásai alapján született írásokból.

Összeállította

és szerkesztette: *Mgr. Strešňák Gábor, Mgr. Korpás Árpád*

Nyelvi szerkesztő: *Mgr. Tóth Katalin, PhD, Mgr. Korpás Árpád*

Fordítás: *Mgr. Strešňák Gábor, Mgr. Korpás Árpád, Mgr. Valacsay Éva, PhD*

Recenzensek: *Prof. PhDr. Pavol Tišliar, PhD, Mgr. Martina Orosová, PhD*

Borítóterv: *Bc. Duray Zoltán*

A borító elülső lapján a szenci régió látható Pozsony vármegye 1811-es térképén. A borító hátulsó lapján a Szencet és környékét ábrázoló szelvény Csehszlovákia topográfiai térképének a prágai Katonai Földrajzi Intézet által 1936-ban kiadott 4759. számú lapjáról (Szenci Városi Múzeum).

Képalap: a Turán 9 szalonkocsi belső kárpitozásának részlete (Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum, Budapest).

Mesto Senec – Szenc Város

www.senec.sk

Mestske kultúrne stredisko Senec – Szenci Városi Művelődési Központ

www.msks-senec.sk

Mestske múzeum v Senci – Szenci Városi Múzeum

muzeum.senec.sk

Nyomdai előkészítés és nyomtatás:

Sinex Reklámügynökség, Moyzesova 6, 903 01 Senec

www.sinex.sk

Első kiadás

Megjelent 400 példányban.

© Mesto Senec 2025

ISBN 978-80-570-7634-6

Tartalomjegyzék

Bevezető.....	5
----------------------	----------

Leletekből összeálló múlt

Szenc és környéke őstörténeti településtörténete – a kora és késő vaskor (i. e. 8–1. század) (Mgr. Radoslav Čambal, PhD)	9
--	---

Római kori emlék Boldogfán (Doc. JUDr. PhDr. Tomáš Klokner, PhD, MBA)	49
---	----

A szenci harcos. Egy 10. századi előkelő viseletének és fegyverzetének rekonstrukciója délnyugat-szlovákiai régészeti leletek alapján (Mestellér János)	57
---	----

A cseklészi vár (PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD – Mgr. Igor Choma)	73
--	----

Szenc környéki középf- és újkori pénzérmeletek a 11–18. századból (Mgr. Marek Budaj, PhD)	99
---	----

Életutak és arcélek

Elitek és karrierek a kora újkori Szencen a levéltári források tükrében (PhDr. Radoslav Ragač, PhD)	123
---	-----

Szenciek a francia forradalom elleni harcokban az 1790-es évtizedben (Nagy-L. István, PhD)	135
--	-----

„Szempc felé fordult egész Magyarország figyelme.” Politikai és közigazgatási kérdések a 19. század végi Szencen a Nyugatmagyarországi Híradó napilap tükrében (1890–1896) (Mgr. Korpás Árpád)	155
--	-----

Gazdaság – közösség – régió

A Szenci Múmalom Rt. története és a gazdasági elitek (1906–1945) (Mgr. Gaučík István, PhD)	175
--	-----

A Szenci Önkéntes Tűzoltó Testület az I. Csehszlovák Köztársaság idején (PhDr. Hushegyi János)	217
--	-----

Vall a néma örökség

Műemlékek dokumentálása és védelme a szenci régióban a 19–20. században (Mgr. Buday Péter, PhD)	225
---	-----

A Turán 9-es pályaszámú kormányzói étkezőkocsi története és restaurálása (Bíró Norbert – Péterffy-Cserháti Katalin – Dr. habil. Zsigmond Gábor, PhD) ...	235
--	-----

Szemben a totalitarizmussal

Mindszenty József felvidéki „ügynökei” (PhDr. Bukovszky László)	249
---	-----

A kommunista rezsim áldozatai a szenci régióban (Mgr. Patrik Dubovský, PhD)	271
---	-----

Képförrásjegyzék	281
-------------------------------	-----

Színes melléklet	283
-------------------------------	-----

Szenciek a francia forradalom elleni harcokban az 1790-es évtizedben

Nagy-L. István

A Habsburg Monarchia hadseregének hivatalos elnevezése 1745 és 1881 között császári-királyi hadsereg volt. A szóösszetétel utal az uralkodócsalád két legmagasabb címére, a német-római (1804-től osztrák) császári és a magyar királyi méltóságra. A birodalom fő katonai erejét a császári-királyi hadsereg jelentette, mellette a történelmi időkben fennmaradt tiroli véderő és a magyar inszurrekció marginális szerepet játszott. A császári-királyi hadseregben a Habsburg Monarchia minden területéről harcoltak katonák, természetesen a Magyar Királyságból, Szencről is. Tanulmányomban hely- és mikrotörténeti megközelítésből kísérletet teszek a felvidéki, Pozsony melletti mezőváros szülötteinek, illetve az ide köthető személyeknek a meghatározására, akik az 1790-es évtizedben, tehát az első és a második koalíciós háború során a császári-királyi hadsereg kötelékében harcoltak a franciák ellen.¹

Kutatásom eredetileg a francia háborúk² teljes egészére kiterjedt volna, de a talált adatok mennyisége és minősége, a források, valamint a mikrotörténeti módszertan alkalmazása miatt a tanulmány terjedelmi keretei csak a háború első évtizedének vizsgálatát teszik lehetővé. Nem elégszem meg tehát azzal, hogy egy katalógusszerű felsorolást nyújtsak az összegyűjtött adatokból kiindulva, hanem széles kontextu. alkalmazok, amellyel megkísérlek egy módszertani rendszert felállítani, és amivel kapcsolodom a korszak hadseregét és abban a magyar részvételt tárgyaló szakirodalomhoz.³ Ugyanakkor szélesebbre nyitom a kutatás eredményei – elsősorban társadalomtörténeti jellegű – felhasználásának tárházát, és remélhetőleg rá tudok mutatni a katonai források jelentőségére a korabeli társadalom vizsgálatában, ezzel is ösztönözve a további kutatásokat.

1 Egy a győrszigeti újoncokra vonatkozó forráshoz hasonló kiindulási listával Szenc esetében sajnos nem rendelkezünk. Vö. BAGI Zoltán Péter. Egy 1809. január 10-én kelt összesítő az 1799 és 1808 között kiállított győrszigeti újoncokról. In *Győri Tanulmányok*, 44, 2022, 107–112.

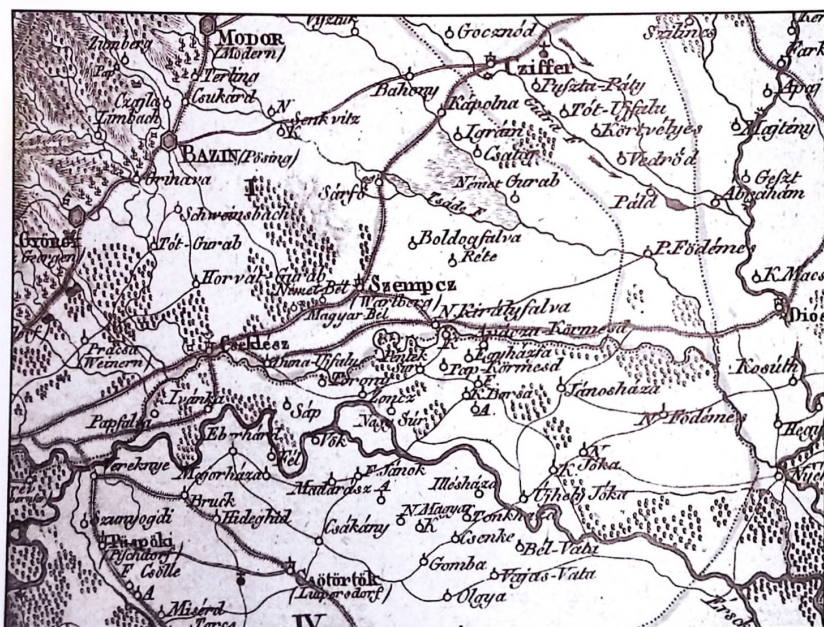
2 A háborúkhöz lásd: LÁZÁR Balázs. A Magyar Királyság katonasága a Habsburg Birodalom hadseregében (1741–1815). In HERMANN Róbert (szerk.). *Magyarország haditörténete*. III. k., Budapest, 2015. 41–114.; a háborúk politikai és gazdasági hatáiraihoz lásd: VIZI László Tamás. *„Kövéd példájokat vitéz eleidnek...” A magyar nemesi felkelés a francia háborúk időszakában, különös tekintettel Székesfehérvár és Fejér vármegye szerepére*. Székesfehérvár, 2014, 63–90.

3 RÉFI Attila. *A császári-királyi huszárság törzstiszti kara a francia forradalmi és a napóleoni háborúk korbán (1792–1815)*. Budapest–Sárvár, 2014, RÉFI Attila. *Császári-királyi karabélyos és vértis törzstisztek a francia háborúk idején (1792–1815)*. Életrajzi lexikon, I–II. k. Pépa, 2015–2018. RÉFI Attila. *A császári-királyi ulánuszrezdek törzstisztszjei a francia háborúk idején (1792–1815)*. Életrajzi lexikon, Pépa, 2016; LÁZÁR Balázs. *Krajovai és topolyai báró Kray Pál tábornok katonai pályája*. Budapest 2013; NAGY-L. István. *A 34. magyar gyalogezred tisztikara a francia háborúkban (1792–1815)*. Budapest 2021.

Szenc és a hadkiegészítés a francia háborúk korában

Szenc lakosságának számáról nincsen korabeli pontos adatunk, csak hozzávetőleges becslésekre vagyunk utalva, mivel a II. József-féle népszámlálás Pozsony vármegyei adatai elvesztek. A 19. század végén a háromezret némileg meghaladó népességű város a 18. század végén nagyságrendileg kétezer fős lehetett, esetleg ennél valamivel kevesebb lakosú. A francia háborúk egészében a Magyar Királyság területéről mintegy 500 ezer katona fordult meg a császári-királyi hadseregben, ami a 8,5⁴ és 9,6 millió⁵ körül becsült népesség tizenhét-tizenkilenced része. Ez alapján Szencre nagyságrendileg 100, a francia háborúban szolgáló katona jut. Ennek azonban az időbeli eloszlása közel sem egyenletes, mivel a hadsereg létszáma a korszak végén jelentősen megemelkedett, továbbá a Magyar Királyságra az 1805-öt követő időszakban hárult nagyobb katonaállítási teher.

1. kép: Szenc és környéke Pozsony vármegye térképén (1811)

⁴ *Kriege unter der Regierung des Kaisers Franz. Krieg gegen die französische Revolution 1792–1797. 1. Band. Einleitung.* Wien, 1905, 535.; DANYI Desző-DAVID Zoltán (szerk.). *Az első magyarországi népszámlálás (1784–1787).* Budapest, 1960.

⁵ KAT'US László. *A modern Magyarország születése. Magyarország története 1711–1914.* 3. javított, átdolgozott kiadás, Pécs, 2012, 113–114.

A katonák várható számának becslését befolyásolja még a korabeli hadkiegészítési gyakorlat, amely az agrárnépességet – arányait tekintve – sokkal jelentősebben sújtotta, a városi, iparos, kereskedő társadalmi csoportokat pedig kímélte. Ennek alapján a céhekkel, tehát a korabeli viszonyokhoz képest jelentősebb iparúzó népességgel rendelkező településekről arányaiban kevesebb katonával számolhatunk. Még egy tényezőt figyelembe kell vennünk, a földesúr személyét. A gazdasági logika azt diktálná, hogy a földesúr kímélje a saját földjének népességét. Erre egy nagy befolyású arisztokratának minden lehetősége megvolt, mert a vármegyei adminisztrációban, de néha még a Helytartótanácsban, a Királyi Udvari Kamaránál vagy a Királyi Udvari Kancellárián is voltak kapcsolatai. Viszont tudunk olyan esetről a 18. században, hogy egy-egy főúr nagyobb katonatömeget ajánlott fel az uralkodónak, amit saját birtokairól állított ki.⁶ Szenc esetében azonban ez utóbbiról eddig nem került elő adat.

A következő kérdés, hogy milyen módon kerülhettek be a szenciek a hadseregbe, tehát hogyan nézett ki a hadsereg hadkiegészítési rendszere.⁷ A Magyar Királyság területén két hadkiegészítési mód működött a francia háborúk korában. Az első a toborzás volt. A királynak elvileg joga volt az uralma alatti területeken korlátár mértékben toborozni, a gyakorlatban azonban mégsem ez történt. A toborzás idjét korlátozták, központi utasításokban szabályozták, aminek több oka is lehet. A toborzás elvileg önkéntes alapon működött, tehát az újonc szabad akaratából áll katonának. Egy éven belül a hajlandóság nem egyenlően oszlott el. A nagyobb mezőgazdasági munkák idején több munkalehetőség adódott, ebben az időben általában nem toboroztak. Ráadásul a toborzás jelentős költséggel is járt, a foglalópénz meglehetősen magas volt, 10 forintnál kezdődött, és akár 30-ig is felmehetett. A toborzás célszerű volt olyan helyeken tartani, ahol nagyobb tömeg gyűlt össze, így a nagyobb vásároknak gyakran ott voltak a toborzók is zenészekkel, a jellegzetes toborzótáncot, a verbunkost járva, aminek éppen ez az időszak volt a csúcspontja. A toborzás állandó kelléke volt még a kellő mennyiségű alkohol. Az is megesett, hogy a toborzók kevésbé tisztességes eszközöket alkalmaztak, leittatták a fiatalokat, mámoros állapotban mondták ki velük, hogy felcsapnak katonának.

A toborzás mellett a másik hadkiegészítési módszer a rendi katonaállítás volt. Az 1741. évi 63. törvénycikk az ország nádori portái, tehát egy elvi arányszám alapján meghatározott számú újonc kiállítását írta elő, mégpedig olyan módon, hogy az

6 Gróf Senyey Imre 1756-os vállalásáról: PIZZIGHELLI, Cajetan. *Geschichte des K. u. K. Husaren-Regimentes Wilhelm II. König von Württemberg Nr. 6 1734-1896*. Rzeszów, 1897. 218–219.

7 A témáról bővebben lásd: LÁZÁR Balázs. Katonaállítások, hadkiegészítés a Magyar Királyságban 1741 és 1848 között: Áttekintés egy készülő összefoglaláshoz. In *Hadtörténelmi Közlemények*, 134, 2021, 771–804., LÁZÁR Balázs: *Az újoncoktól a generálisokig. Válogatott írások az újkori hadtörténelem témaköréből*. Budapest, 2024, 84–110.

újoncok összegyűjtését a törvényhatóságok – vármegyék, kerületek, szabad királyi városok – vállalták, a költségeket pedig levonták a hadiadó összegéből. Habár a törvény kikötötte, hogy ez a joghely nem lehet hivatkozási alap a későbbiekben, ugyanakkor mégis általánossá vált, és a rendi katonaállítás egészen 1848-ig megmaradt. Rádadásul a 18. században gyakran alkalmazták országgyűlési törvény nélkül is, pusztán az uralkodó rendeletére. A gyakorlatban ez úgy nézett ki, hogy akár országgyűlésen, akár királyi parancsban meghatározták az ország által kiállítandó újoncok számát, majd azt a nádori porták száma arányában leosztották vármegyékre. A vármegyék szabad kezét kaptak az újonclétszám kiállításának módját illetően. Ennek pontos módjára korszerű tudományos vizsgálatok nem állnak rendelkezésre, így csak a régebbi adatokra támaszkodhatunk. A gyakorlat vármegyénként eltérhetett. Igénybe vették a foglyokat, a csavargókat, átutazókat, néha erőszakot is alkalmaztak. A vármegyei adminisztráció akár településekre is lebonthatta a kiállítandó újoncok számát, a helyi adminisztrációra bízva az újoncok kiválasztását. Ebből a rendszerből sok súrlódás keletkezett a katonai szervek és a törvényhatóságok között,⁸ mivel a polgári szervek számára a kiállított katonák száma volt lényeges, de gyakran katonai szolgálatra alkalmatlan embereket küldtek volna a hadseregbe, akiket a katonaság nem vett át.

rendi újoncállítás lényegesen olcsóbb volt a toborzásnál, mert az újoncok mindössze három-négy forintnyi belépési pénzt (Handgeld) kaptak.⁹

A Habsburg Monarchia ausztriai, cseh- és morvaországi, valamint galíciái területein 1781-ben bevezették az összeírási hadkiegészítési rendszert.¹⁰ A többi területen, így a magyar Szent Korona országaiban megmaradt a fentebb vázolt szisztéma, de 1783-ban rögzítették az egyes ezredek hadkiegészítési körzeteit.¹¹ Pozsony vármegye a 2. gyalogezred körzetébe került,¹² de innen nyerte újoncait a 30. (1798-tól 8.) huszárezred is.¹³ A huszárság a szükséges újoncokat nagyobb részben toborzásból kapta, mivel a tradicionális magyar csapat nem sokkal volt vonzóbb a katonáskodást hivatásukként választók számára.

8 BERKÓ István. Súrlódások az újoncozásnál az 1792–97. évi háború alatt. *Hadtörténelmi Közlemények*, 44, 1943, 138–158.

9 Általában három forint volt a belépési összeg, néhány esetben azonban – különösen vészhelyzetben (1796–1797) vagy a hátország kimerülése idején (1799–1800) – adtak négy forintot.

10 WREDE, Alphons Freiherr von. *Geschichte der K. und K. Wehrmacht. Die Regimenter, Corps, Branchen und Anstalten von 1618 bis Ende des XIX. Jahrhunderts*. I. Band. Wien, 1898, 101.

11 Uott, 103.

12 Uott, 125.

13 WREDE, Alphons Freiherr von. *Geschichte der K. und K. Wehrmacht. Die Regimenter, Corps, Branchen und Anstalten von 1618 bis Ende des XIX. Jahrhunderts*. III. Band. Wien, 1901, 270.

A személyügyi nyilvántartási rendszer

A kora újkori pénzügyi-katonai állam egyik fontos innovációja volt az adminisztráció jelentős kiterjesztése az állam pénzügyeinek ellenőrzése céljából. A 18. század második felére az adminisztráció már olyan mértékben szőtte át az állami létet, hogy a „Schreiberei” a Habsburg-uralom jelképévé vált. A hadsereg élen járt az adminisztráció kiterjesztésében. A hadsereg pénzügyei és ellátása mellett a személyi nyilvántartás is rendkívül fejlett képet mutatott, hatalmas mennyiségű iratanyag termelődött. Az iratok adattartamát pontosan szabályozták, ezeket a szabályokat a gyakorlatban is pontosan alkalmazták. Ez lehetővé teszi a személyügyi kutatókat, ugyanakkor komoly korlátként mutatkozik az iratok fennmaradásának változó aránya, illetve bizonyos mértékig az inkonzisztencia.

Minden egyes katona teljes szolgálati útja elvileg követhető az iratokból a hadseregbe kerüléstől (Assentirung) addig a pontig, amikor kikerült a hadsereg kötelékéből, legyen az szolgálat közbeni halál (gestorben, gefallen), lejárt szerződés vagy éppen szolgálatképtelenné válás miatti leszerelés (entlassen), a csak tisztek számára engedélyezett kilépés (quittirung) vagy nyugállományba kerülés (pensionirt). Még a nyugdíjat kapott katonákról is pontos nyilvántartást vezettek.

A hadseregbe kerüléskor kiállítottak egy okiratot (Assent Liste), amiben rögzítették a katona nevét, születési helyét, életkorát, a belépés napját, a katonai egységet, ahova belépett, a testmagasságot, a kiadott felszerelést, az újoncokzás minőségét (toborzott vagy rendek által állított), a toborzópénzt, valamint a katonaorvos záradékát. A belépés tényét és napját az ezred által kötelezően vezetett havi táblázatba (Monat Tabelle) számszerűen, a részletezésben (Docirung) név szerint felvették. A havi táblázatokban követhető pontosan a katonák életútja. Itt megtalálható minden változás, még a tábori kórházban való lábadozás is. Ha a katonát áthelyezték egyik egységből

Nummer	Namen	Stellung	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück
78	Andreas Michael Schwan	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück
79	Joseph Hof	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück
80	Georg Brichler	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück
81	Anton Schwaner	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück
82	Anton Schwan	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück
83	Franz Demontier	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück
84	Anton Krieger	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück
85	Franz Vögel	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück
86	Anton Schwan	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück
87	Joseph Hof	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück	Stück

2. kép: Legénységi állomány mustárja (1783, részlet)

a másikba, akkor áthelyezési dokumentumot (Transfer Liste) készítettek, amiben minden személyi és szolgálati adatot rögzítettek. Ezt a dokumentumot két példányban állították ki, a régi és az új egységben is megőrizték. A katonai szolgálatra alkalmatlanná minősítésnek is saját dokumentumot (Superarbitirungs Liste) állítottak ki. Az Assent, Transfer és Superarbitirung iratokat a havi táblázatokkal együtt őrizték meg.

Az egységek elvileg minden évben mustrát (Muster) tartottak a személyi állomány felett, amiben minden fontos adatot rögzítettek, többek között a személyi és szolgálati adatokat is. Háborús időkben a mustra helyett csak gyors revíziót (Revision) tartottak, aminek dokumentumát erősen csökkentett tartalommal állították ki.¹⁴

Az egységek személyügyi nyilvántartása nem minden esetben készült ezredszinten. Mivel az ezredek egyes részeit gyakran különböző hadszíntereken alkalmazták, az 1790-es években gyakori, hogy a két-három rész külön készítette el a nyilvántartást. Fontos hozzátenni, hogy a leggyakrabban nem tárgyhónap végén, hanem azt követően, akár hónapokkal később állították össze a havi táblázatokat, mert megvárták, míg beérkeznek a szükséges iratok és információk.

Fontos irattípust képeznek a nyugdíjazási iratok (Pensionsprotokolle).¹⁵ A nyugdíjazással a tisztt nem került ki a hadseregből, csak a szolgálattétel alól mentették fel, így a nyugállományú tisztekről is részletes adatok állnak rendelkezésre, de két irattípusban, az 1820-as adminisztrációs reform előtti régi és az azutáni új sorozatban. A katonák házasságáról, az özvegyekről és árvákról – amíg ellátást kaptak – szintén találunk használható adatokat.

A tisztikar kutatásában¹⁶ különösen mikro- és helytörténeti szempontból lehet fontos az 1792-es országgyűlés révén elrendelt magyar tiszti összeírás fennmaradt anyaga, amelyben az 1791-es és 1792-es mustrák alapján gyűjtötték össze a Magyar Királyságból származó tiszteket. Habár a gyűjtés a pótlékával együtt is hiányos, megkerülhetetlen forrás.¹⁷

A nem egységeknél, hanem különleges helyeken (Főszállásmesteri Törzs, beleértve a tábornokokat, Mérnökkar, helyőrségek stb.) szolgálók esetében nem készültek mustrák és revíziók, szolgálati adataikat külön vezették Stabsbücher név alatt.¹⁸

¹⁴ Mindezen iratok lelőhelye egységenként rendezve: Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv (a továbbiakban ÖStA KrA), Personalunterlagen, Musterlisten und Standstabellen der k. k. Armee (a továbbiakban MLST).

¹⁵ ÖStA KrA, Versorgungsunterlagen, Pensionsprotokolle der Offiziere, Beamten, Parteien, Wirten und Waisen Ältere Reihe (a továbbiakban PensProt AR); ÖStA KrA, Versorgungsunterlagen, Pensionsprotokolle der Offiziere, Beamten, Parteien, Wirten und Waisen, Jüngere Reihe (továbbiakban PensProt JR).

¹⁶ A tisztikar kutatásához lásd: RÉFI, *A császári-királyi huszárság törzstiszti kara*; RÉFI, *Császári-királyi karabellys és vértis törzstisztek*; RÉFI, *A császári-királyi ulánusvezredek törzstisztei*; NAGY-L., *A 34. magyar gyalogezred tisztikara*.

¹⁷ ÖStA KrA, Zentralstellen, Wiener Hofkriesrat, Hauptreihe, Akten (a továbbiakban HKR), 1792-62-1244. Karton 2059.

¹⁸ ÖStA KrA, Versorgungsunterlagen, Stabsbücher, Protokolle (a továbbiakban SB).

A meglehetősen fejlett személyügyi adminisztráció gyors áttekintéséből is jól látszik, hogy elméletileg minden egyes katona teljes szolgálata követhető belőlük. A gyakorlatban – amint azt látni fogjuk – ez korántsem valósult meg, de sok esetben egymásnak ellentmondó adatokkal is találkozunk az iratokban. Az első és legnagyobb probléma az iratok fennmaradása. Mustrák 1787-ig, 1791–1792-ben, valamint 1802 és 1811 között készültek, a közbeeső években revíziókat tartottak. Gyakran előfordultak olyan évek, amikor egyikre sem került sor. Sajnos, a mustrák anyaga eléggé hézagosan maradt fenn, de kiemelkedő jelentőségűek a személyügyi iratok között. 1802-től kezdődően már kicsit jobb az általános kép, de még az 1820-ig tartó időszakban sem teljes a fennmaradás. A havi táblázatok és a hozzájuk kapcsolódó mellékelt iratok az első két koalíciós háború idejéből szintén töredékesen maradtak az utókorra. A havi táblázatokhoz mellékelt listák még akkor sem teljesek, ha maga a táblázat megtalálható.¹⁹ A személyügyi nyilvántartás teljes iratanyaga 1740 és 1820 között még a nagy hiányok ellenére is 12 ezer dobozt tesz ki. A tisztekről készült egy cédulás mutató, ami azonban nem teljes. A központi adminisztráció által vezetett irattípusok, tehát a Stabsbücher, nyugdíjazási, házassági és egyéb anyagok szerencsére hiánytalanul megvannak.

Zimányi Antal auditor kapitány

A szenci templom falán függött egykoron egy pléh epitáfium. Szövege nehezen olvasható és nagymértékben hiányos, viszont egyértelműen Zimányi Antal végső nyughelyét jelölte. Jelenleg a városi múzeum történeti tárlatában látható. A szenci Szent Miklós-templom időközben feldúlt kriptájában pedig fennmaradt koporsójának egy része is az alábbi felirattal: „Alhir ruhet K. K. Hauptman und Auditor Anton v. Zimanny gestorben den 4ten Juni seines Alters 66 Jahr 1830”.

3. kép: Zimányi Antal pléh epitáfiuma (1830)

¹⁹ A levéltári rendszerben a mustrák és a revíziók képeznek egy egységet, a havi táblázatok a hozzájuk kapcsolódó iratokkal pedig egy másikat. A segédletben a havi táblázatokat némileg pontatlanul Standestabellennek (ST) nevezik, a mellékelt iratokat Assent- und Transferlistennek (AL/TL). Ha egy dobozban egyben találhatók meg ezek az iratok, akkor csak ST-vel jelzik a segédletben. Sajnos az egyes évek esetén nem jelzik, hogy nem az egész évszázad van meg az iratanyaga, hanem csak egy kisebb résznek. Fontos megjegyezni, hogy az iratok hadiévek alapján készültek, amelyek novembertől októbertig tartottak. A levéltári rendszerben azonban naptári évekre bontották az iratokat.

(Magyar fordításban: „Itt nyugszik nemes Zimányi Antal császári-királyi kapitány és auditor, aki életének 66. évében, 1830. június 4-én hunyt el.”)²⁰ Továbbá a szenci római katolikus anyakönyvben 1830. június 4-én megtalálható a halotti bejegyzése, miszerint a Csákányban született nemes Zimányi Antal, az orosz császár gyalogezredének kapitánya 66 éves korában meghalt, és a kriptába temették el. Az orosz császár ezrede a Sándor orosz cár nevét viselő császári-királyi 2. gyalogezredet jelenti.²¹

A rendelkezésre álló – részben helytelennek bizonyult – információk alapján Zimányi Antal szolgálatának a 2. gyalogezredben nem volt nyoma. Nem található az 1792-es, magyar tiszteket tartalmazó listában sem.²² A személyügyi nyilvántartáshoz készült mutatócédulák között azonban sikerült megtalálni a Zimányi Antalra vonatkozó bejegyzést, ami alapján visszafejthető a katonai szolgálata. A cédula a 37. gyalogezred 1792-es mustrájára mutat, ahol az ezredtörzsben valóban megtalálható „Anton Zimányi Auditor et Secrétaire” – a Pozsony vármegyei Csákányon született, 29 éves és két hónapos, római katolikus, nős, két gyermek, az ötéves János és a tíznapos (!) Antal édesapja. Katonai szolgálatát az 1. székely határezredben 1789. október 1-jén kezdte, 1791. május 15-én áthelyezték a székely határor húszérezredbe, ahonnan 1792. július 1-jével került a 37. gyalogezred kötelékébe. A mustrában azt is megjegyzik, hogy nem fizetett házassági kauciót, mert még azelőtt megházasodott, mielőtt belépett volna a katonasághoz.²³ Ez alapján az egyes egységek iratanyaga és az abból kiinduló további anyagok alapján Zimányi teljes katonai szolgálata és részben az ezen túli információk is összegyűjthetők.

A Pozsony vármegyében fekvő Csákány falu nem rendelkezett saját plébániával, csak filiával, anyakönyveit Csütörtökon (Csallóközcsütörtökon) vezették, ahol 1763. június 4-i dátummal megtaláljuk „Antonius Xaverius Franciscus de Paula” kereszteleési bejegyzését, apja „Franciscus Zémanék”, anyja „Barbara Szik”.²⁴ A születés napját a szokásoknak megfelelően nem jegyezték fel, az legfeljebb néhány nappal korábban lehetett. Szintén nem kapunk adatot a társadalmi, rendi helyzetéről, de a három keresztnév nemesi származást sejtet.

A Királyi Könyvekben található egy bejegyzés 1794-ből, amelyben Zimányi József, Krassó vármegye alszolgabírája, korábban ugyanezen vármegye fogalmazója és táblabírája, felesége, Zsadny Johanna, gyermeke, Antal, valamint Zimányi Antal, a székely ezred kapitánya, felesége, Redlich Jozefa, gyermeke, János 1794. március

20 Az adatokat köszönöm Streňák Gábornak.

21 Az anyakönyvi bejegyzés: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939F-YNSM-79> [letöltés: 2024. április 17.].

22 Ennek két oka lehet. Egyrészt nem találhatók meg a listában a határezredek, másrészt az ezredtörzs tisztviselőit sem vették fel.

23 ÖStA KrA, MLST IR 37 ML 1792 Karton 3386 Stab.

24 Az anyakönyvi bejegyzés: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939F-BCBP-4?i=110&cc=1554443&cat=1551504> [letöltés: 2024. április 17.].

17-én nemesség és nemesi címer adományozásában részesült.²⁵ A szöveg utal II. Lipót 1792. január 17-i döntésére. Zimányi Antal azonosítása egyértelmű, mert II. Lipót döntésének idején valóban a székely határőr huszárezredben szolgált, nős volt, és János nevű fia is volt. Nyitott kérdés azonban, hogy miért lehetett szükség nemesség adományozására, hiszen a vármegyei adminisztrációban csak nemesség birtokában lehetett elhelyezkedni. Ugyan II. József korában – amint Hajnóczy József példájából ismert – nemesség nélkül is lehetett ott dolgozni, de II. József halálát követően ez a kiváltság megszűnt, hiszen Hajnóczy ki is került a vármegyei igazgatásból. Zimányiéknaál a kérdés megoldása az lehet, hogy a család nem tudta igazolni régi nemességét, ezért kérte az uralkodótól az igazolást, aki ezt új nemesség adományozásával tette meg.²⁶ A bejegyzésből kiderül Zimányi Antal feleségének neve, Redlich Jozefa. A családörténeti alapművek nem szolgálnak további adattal.²⁷

Az 1. székely határőr gyalogezred tartalékosztályának egyetlen havi táblázata maradt az utókorra, de hatalmas szerencsére éppen ekkor érkezett az ezredhez Zimányi, mégpedig auditori beosztásba 1790. október 10-én²⁸ az Udvari Haditanács 1790. november 6-i döntése alapján.²⁹ Életének korábbi részletei nem ismertek, erre nem sikerült adatot találni. Az auditor az ezred és az ezredben szolgáló katonák jogi ügyeit rendezte, az ezredtulajdonos jogi képviselőt látta el, továbbá az ezredparancsnok mellett titkári feladatokat is végzett.³⁰ Ebből világos, hogy komoly jogi ismeretre volt szükség az auditori feladat ellátásához. Nincs azonban nyoma Zimányi tanulmányainak a pozsonyi jogakadémián, így nem tudjuk, hogy honnan voltak jogi szakismertetei.

A székely határőrezredek tartalékosztályait 1791 elején feloszlatták,³¹ így Zimányi az ezredtörzsbe került, de itt már szolgált auditor, ezért ez vezethetett az egységváltáshoz 1791. május 15-én. Ennek részleteit nem ismerjük, mert sem a gyalog-, sem a huszárezred oldaláról nem maradtak fenn idevágó iratok. A huszároknál 1791 novemberétől rendelkezésre álló havi táblázatokban szerepel „Anton Zimandi Edler von Czakany Auditor”³² névvel, tehát nemességgel már az 1792-es II. Lipót-féle döntés előtt rendelkezett. A katonaságnál nem kellett igazolni a nemességet, így azt családi hagyomány alapján is be lehetett mondani.

25 https://archives.hungaricana.hu/hu/lib/iregii/hu_mnl_ol_a057_58_0031 [letöltés: 2024. április 17.].

26 Karacsay András hasonló esetét lásd: NAGY-L. István. Valjeszakai Gróf Karacsay András katonai pályaképe. In GYÁNTI István–KULT László (szerk.). *Tanulmányok Ódor Imre emlékére*. Pécs, 2018, 358.

27 NAGY Iván. *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. Tizenkettedik kötet, Pest 1865, 397–398.; KEMPELEN Béla. *Magyar nemes családok*. XI. kötet, Budapest 1932, 181.

28 Tehát a 37. gyalogezred 1792-es mustrájának egy évvel korábbi szolgálatkezdetre vonatkozó adata téves.

29 ÖStA KrA, MLST GR 16 MT 1790 10 Karton 6074.

30 WREDE, *Geschichte*, I. Band, 70–71.

31 ÖStA KrA, MLST GR 16 MT 1791 01–06 Karton 6075.

32 ÖStA KrA, MLST HR 11 MT 1791 11 Karton 7781.

Zimányi nem maradt sokáig a huszároknál, 1792. július 8-án áthelyezték a 37. gyalogezredhez. Az erről szóló haditanácsi döntés csak 1793. március 2-án született meg,³³ de a 37. gyalogezred törzsének 1792. szeptember 12-én felvett mustrájában már Nagyváradon találjuk. Itt születhetett meg Antal nevű fia is. Zimányi az ezred egyetlen auditora volt.³⁴ A 37. gyalogezredet zászlóaljanként vetették be az első francia háború idején. Az alezredesi zászlóalj 1792-ben a Rajnánál harcolt, a következő évben csatlakozott hozzá a tulajdonosi zászlóalj is. Zimányi az ezredesi zászlóaljjal és az ezredtörzssel együtt Nagyváradon maradt, majd 1794-ben Galíciába vonult, részt vett a Lengyelország harmadik, a lengyel állam megszűnéséhez vezető felosztása révén a Habsburg Monarchiához került Kelet-Galícia megszállásában, majd az ezredtörzs Sandomierzben diszlokált. Innen vonultak 1796 elején a németországi hadszíntérre. Az ezredesi zászlóalj – soraiban Zimányival – harcolt az 1796. szeptember 3-án vívott würzburgi csatában, ami Károly főherceg hatalmas győzelmét hozta Jourdan tábornok francia hadserege felett. A következő évben Zimányi Kray altábornagy alatt a neuwiedi francia hídfő körüli vesztés harcban vett részt. Ezalatt az ezred másik két zászlóalja Itáliában harcolt Bonaparte csapataival, és jelentős veszteséget szenvedett.³⁵

Az első koalíciós háborút követően az ezredet Tirolban szervezték újjá, és a második koalíciós háború első évében itt is vetették be. Számos kisebb ütközetben az ezred hatalmas veszteségeket volt kénytelen elszenvedni.³⁶

Az auditori beosztás nem jelentett tisztí rangot, viszont az ezredtulajdonosnak hosszú szolgálati idő elteltével joga volt kapitányi rangot adományoznia az auditoroknak. Zimányi egyértelműen megkapta ezt a rangot, a nyugdíjazási iratokban is szerepel, így az epitáfiumán lévő kapitányi rang helytállónak bizonyult, ám az ezred utolsó rendelkezésre álló irata, amelyben 1797 januárjában szerepel, még nem jelzi a kapitányi rangot.³⁷

Zimányi 1799. november 7-én került a nagyszombati invalidusházba, immáron kapitányi rangjának elismerésével.³⁸ Mivel az ezrednek nem maradt fenn iratanyaga 1799-ből, így nem tudhatjuk, mi vezetett a mindössze 36 éves auditor gyors távozásához. Egyetlen reális magyarázatnak a sebesülés tűnik, ami lehetetlenné tette a további harctéri szolgálatot. Az egykori egyetemi épületben lévő rokkantházban azonban nem maradt sokáig, 1800. augusztus 31-ével került ki az állományból,³⁹ feltehetően ekkor költözött Szencre. A nyugdíjazási iratokban egészen haláláig követ-

33 ÖStA KrA, MLST HR 11 MT 1793 03 Karton 7782.

34 ÖStA KrA, MLST IR 37 ML 1792 Karton 3386.

35 FINKE, Edmund. *Geschichte des k. und. k. ungarischen Infanterie-Regimentes Nr. 37 Erzherzog Joseph. I. Band.* Wien, 1896, 319–497.; WREDE, *Geschichte*, I. Band, 386.

36 FINKE, *Geschichte*, 498–567.

37 ÖStA KrA, MLST IR 37 1797 01 Karton 3428.

38 ÖStA KrA, MLST Invalidenhaus Pest (valójában a Nagyszombatba költöztetett pesti invalidusházról van szó), MT 1799 11 Karton 9810.

39 ÖStA KrA, MLST Invalidenhaus Pest MT 1800 09 Karton 9810.

hető a számára kifizetett nyugellátás, kezdetben évi 200 forint, 1809. január 5-étől 400 forint.⁴⁰ A katonai szolgálatra való alkalmatlanságának egyértelmű bizonyítéka, hogy sem az 1805-ös, sem az 1809-es inszurrekcióban⁴¹ nem vett részt. Az 1820 után vezetett nyugdíjazási jegyzőkönyvből kiderül, hogy katonai minősítése jó volt, sok ismerete volt. Érdekes, hogy helyőrségi auditori szolgálatra alkalmasnak tartották.⁴²

Zimányi Antal 1830. június 4-én, 67. születésnapján vagy néhány nappal azt követően halt meg Szencen, a templom kriptájában helyezték örök nyugalomra.⁴³

Zimányi Antal második fia, aki szintén az Antal nevet viselte, és 1792. szeptember 2-án született Nagyváradon,⁴⁴ ugyancsak katona lett. 1809. május 1-jén lépett be a 40. gyalogezredbe önköltséges kadétként, 1813. június 1-jén a 2. gyalogezredbe helyezték át, ahol 1813. augusztus 26-án zászlóssá, 1813. december 1-jén alhadnaggyá léptették elő. 1823. december 1-jén rangja megtartása nélkül kilépett a szolgálatból, de 1828. július 28-án ismét kadétként lépett be a 4. vadászászlóalj kötelékébe. 1833. április 15-én azonban szolgálatra alkalmatlannak minősítve nyugállományba helyezték. Prágában telepedett le, rövid ideig dohánykereskedőként dolgozott, 1860-ban még élt.⁴⁵

40 ÖStA KrA, PensProt AR Buch 64 2391., Buch 76 3279., Buch 94 3501., Buch 120 3458., Buch 151 5332., Buch 215 9671.

41 Az inszurrekciókról lásd: RÉFI Attila. Hadba szállás magyar módra – az inszurrekció szervezete és irányítása. In HERMANN Róbert (szerk.) *A magyar hadügyi igazgatás története (1526–1990)*. Budapest 2021, 129–169.

42 ÖStA KrA, PensProt JR Partien Buch 6 (Militärparteien I) 123.

43 Lásd a 13. jegyzetet!

44 A nyugdíjazási jegyzőkönyv születési helyének Pápát írja. Ez biztosan téves, amit apja 1792-es nagyváradi mustrája bizonyít. Ugyanakkor az Illésy-gyűjtemény adata alapján (https://archives.hungaricana.hu/hu/libriregii/hu_mnl_ol_a130_illesy_1z_0219) 1802-ben élt Pápan Zimányi Antal, tehát felelhetően ott élt akkoriban.

45 ÖStA KrA, MLST IR 37 ML 1792 Karton 3386; MLST IR 2 ML 1818 Karton 139; PensProt JR Buch 61 (Unterleutnants II) 387.

Legénységi állományú szenciek az 1790-es évtizedben

A legénységi állomány vizsgálata állítja a legnagyobb kihívás elé a kutatót. A területi korlátokat figyelembe véve jelen tanulmányban a 2. gyalogezred iratanyagát vizsgáltam meg az 1790-es években. Egészen pontosan a vizsgálat az ezred két tábori zászlóaljának 1791-es és az egész ezred 1803-as mustrája közé esik. Kiindulásként a két tábori zászlóalj 1791-es mustrája mellett a 4. zászlóalj 1792-es mustráját tudtam használni, mert az alezredesi zászlóalj 1791-ben csak revíziót hajtott végre, ahol nem rögzítették a katonák születési helyét. Korábbi mustrákat csak az adatok ellenőrzése céljából vizsgáltam. Nem követtem az 1803-as mustrában szereplő katonák későbbi sorsát, mert az jelentősen túlmutatott volna a kutatás keretein.

A fenti, egész korszakra vonatkozó, nagyságrendileg száz szencit eredményező becslést folytatva az első két koalíciós háború idején legalább 20-30 szencit valószínűsítettem a legénységi állományban. A lovasság és gyalogság előírt létszáma alapján a katonák kétharmada gyalogos, egyharmada lovas lehetett, tehát 15-20 gyalogos felbukkanása volt várható.

A 2. gyalogezred a szisztovói béke megkötése idején, 1791 augusztusában négy különböző csoportosításban állomásozott. A két gránátoszázad a Barthodeisky-gránátoszászlóaljban a Németalföldön, a tulajdonosi és az ezredesi zászlóalj az ezredtörzssel együtt Pozsonyban tartózkodott,⁴⁶ az alezredesi zászlóalj Szluinban, ahonnan október 6-án kezdte meg menetét Olmütz felé,⁴⁷ a negyedik zászlóalj Péterváradon, szeptember 30-án indult Győr felé, ahova október 15-én érkezett meg.⁴⁸ Az ezred első három zászlóalja 1792 elején és tavaszán a Rajnához indult, majd nyáron Freiburg környékén egyesült.⁴⁹ A gránátososztály az első koalíciós háborúban a Németalföldön, majd 1795-től a Rajna mentén és német területen harcolt, az összes nagy csatában (Neerwinden, Fleurus, Mainz felmentése, Würzburg) részt vett. A három tábori zászlóalj a Rajna mentén harcolt, 1793-ban a weissenburgi vonalak elfoglalásában vett részt. 1794-ben a Rajna mellett állomásozva jelentősebb harcban nem kapcsolódtak be, 1795-ben azonban a mannheimi sánctábor elleni ostromban jeleskedtek; 1796-ban a Felső-Rajnáánál harcoltak, és Kehl ostromából vették ki a részüket.⁵⁰

A háború végével az ezredet Csehországba, Theresienstadtba vonták vissza. A negyedik zászlóaljat 1798-ban leválasztották az ezredtől, és a 2. új (röviddel ezután 60.) magyar gyalogezred tulajdonosi zászlóaljjá minősítették át.⁵¹ Az ezred három

⁴⁶ ŐSA KrA, MLST IR 2 ML 1791 Karton 127.

⁴⁷ ŐSA KrA, MLST IR 2 MT (Obristlt. Bat.) 1791 08–10 Karton 170.

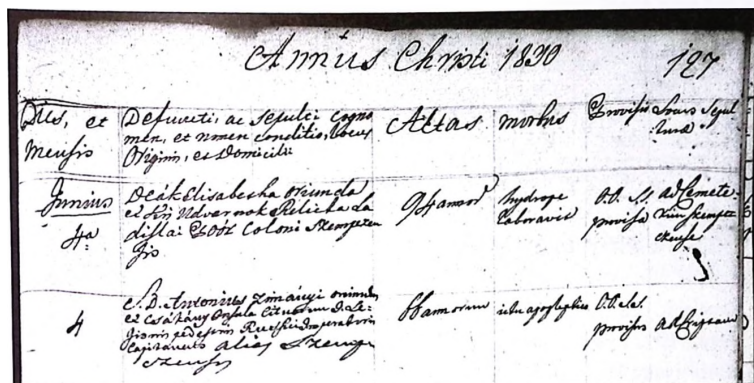
⁴⁸ ŐSA KrA, MLST IR 2 MT (4tes Bat.) 1791 08–10 Karton 170.

⁴⁹ KIRCHTHALER, 1895, 185–186.

⁵⁰ WREDE, *Geschichte*, I. Band, 128.; KIRCHTHALER, Ludwig, *Geschichte des k. u. k. Infanterie-Regimentes Nr. 2 für immerwährende Zeiten Alexander I. Kaiser von Rußland*. Wien 1895, 177–252.

⁵¹ WREDE, *Geschichte*, I. Band, 125.; MLST IR 2 MT 1798 05–06 Karton 177.

zászlóalja 1798 folyamán Felső-Ausztriába települt át, majd a második koalíciós háborúban német területen került bevetésre. 1799-ben harcolt Károly főherceg nagy stockachi győztes ütközetében, majd a zürichi csatában, végül Mannheim előterében. A háború második évében német területen vetették be az ezredet,⁵² a tavaszi és a nyári hadjáratban is több ütközetben harcolt, az év végén ott volt a vesztes hohlenlinden csatában.⁵³ A háború kezdetekor Pozsonyban egy kiképzőkeretet állítottak fel, amit 1799 júliusában tartalékosztállyá bővítettek.

4. kép: Halotti bejegyzés Zimányi Antaltól (1830. június 4.)

Az 1791 és 1803 közötti időszakban a következő szenci születésű, legénységi állományú katonákat sikerült azonosítani a katonai iratok alapján:

1. Ritza Mihály, 1752 körül született (az 1791-es mustrában 39 éves), római katolikus, nőtlen, 1771. május 14-étől szolgált az ezredben, 1791-ben közlegény volt a Demolein-században (ezredesi zászlóalj). Későbbi iratban nincs nyoma.⁵⁴
2. Roszivács József, 1757 körül született (az 1783-as mustrában 26 éves), római katolikus, nőtlen, 1778. augusztus 25-étől szolgált az ezredben, 1783-ban már gránátos volt a 2. gránátos században. 1794 novemberétől 1796 májusáig tábori kórházban lévő állományban jelzik az iratok, 1796 májusában ismeretlen módon elveszettként.⁵⁵ Feltehetően 1794 őszén megsebesült, majd a hadsereg visszavonulását követően a tábori kórházzal együtt francia hadifogságba esett.⁵⁶

⁵² A hadjáratról lásd: LÁZÁR, 2013, 151–229.

⁵³ WREDE, *Geschichte*, I. Band, 128.; KIRCHTHALER, *Geschichte des k. u. k. Infanterie-Regimentes Nr. 2*, 253–281.

⁵⁴ ÖStA KrA, MLST IR 2 ML 1791 Karton 127 Demolein C.

⁵⁵ ÖStA KrA, MLST IR 2 ML 1783 Karton 124; MLST IR 2 ML 1786 Karton 125; MLST IR 2 RL 1788 Karton 126; MLST IR 2 ML 1791 Karton 127 2te Grenadier C.; MLST IR 2 MT 1794 11–1796 05 Karton 172–174.

⁵⁶ Nem jelent meg később az ezred állományában, tehát feltehetően nem váltották ki a hadifogságból. Ennek az oka az lehetett, hogy még a kiváltása előtt meghalt.

Nro.	Chargen	Tauf und Namen.	Gebürtig.		Jahr alt	Religion	Stand	Profession
			Von	aus				
					Uebertrag			
32	Gren.	Johann Zacharias	Freier	Mayer Lehrer	26	Evangel.	Lehrer	Lehrer
33		Joseph Roszvács	Varberg	Lehrer	26	"	Lehrer	Lehrer

5. kép: Legénységi mustra a 33-as sorszám alatt jegyzett szenci („Varberg”) Roszvács József adataival (1792, részlet)

- Magda András, 1774 körül született (az 1792-es mustrában 18 éves), római katolikus, nőtlen, 1792. május 29-étől szolgált az ezredben rendek által állított katonaként, ismeretlen időpontban, feltehetően Varga Mártonnal és Tóth Istvánnal együtt 1792 és 1793 fordulóján került át a tábori zászlóaljokba. Későbbi iratban nincs nyoma.⁵⁷
- Varga Márton, 1771 körül született (az 1792-es mustrában 21 éves), római katolikus, nőtlen, 1792. július 16-ától szolgált az ezredben rendek által állított katonaként, fél éves kiképzést követően 1792. november közepén indult a tábori zászlóaljokhoz, 1793. január elején érkezett meg, a tulajdonosi századba (tulajdonosi zászlóalj) osztották be. 1794 februárjában tábori kórházban volt. Későbbi iratban nincs nyoma. Feltehetően a tábori kórházban meghalt, ezt azonban nem találtuk meg az ezred irataiban.⁵⁸
- Tóth István, 1773 körül született (az 1792-es mustrában 19 éves), római katolikus, nőtlen, 1792. július 16-ától szolgált az ezredben rendek által állított katonaként, fél éves kiképzést követően 1792. november közepén indult a tábori zászlóaljokhoz, 1793. január elején érkezett meg, a Browne-századba (alezredesi zászlóalj) osztották be. 1793 decemberében és 1794 januárjában tábori kórházban volt. Későbbi iratban nincs nyoma. Feltehetően a tábori kórházban meghalt, amit azonban nem találtunk meg az ezred irataiban.⁵⁹

57 ÖStA KrA, MLST IR 2 ML 1792 Karton 127 Nitsche C.

58 ÖStA KrA, MLST IR 2 ML 1792 Karton 127 Mayer C.; MLST IR 2 MT 1793 01 Karton 171; MLST IR 2 MT 1794 02–03 Karton 172.

59 ÖStA KrA, MLST IR 2 ML 1792 Karton 127 Mayer C.; MLST IR 2 MT 1793 01, 12 Karton 171; MLST IR 2 MT 1794 01–02 Karton 172.

6. Taligás Márton, 1775 körül született (az 1794-es belépési listában 19 éves), római katolikus, nőtlen, 1792. július 16-ától szolgált az ezredben rendek által állított katonaként a Demolein-században. Későbbi iratban nincs nyoma. Feltehetően 1798-ban a 4. zászlóaljjal együtt távozott az ezredből.⁶⁰
7. Bomsahar István, 1772 körül született (az 1803-as mustrában 31 éves), római katolikus, nőtlen, 1795. június 23-án pozsonyi toborzás alkalmával önként lépett a hadseregbe, három hónapos kiképzést követően 1796. október elején indult a tábori zászlóaljához. 1800. május 3-án az engeni ütközetben fogságba esett, 1801. június 10-én szabadult a hadifogságból. Az 1803-as mustrában szerepel.⁶¹
8. Stahó Ferenc,⁶² 1778 körül született (az 1803-as mustrában 25 éves), római katolikus, nőtlen, 1797. március 7-étől szolgált az ezredben rendek által állított katonaként. A 4. zászlóalj leválasztása előtt átkerült az alezredesi zászlóaljba. Az 1803-as mustrában szerepel.⁶³
9. Varga Ferenc, 1779 körül született (az 1803-as mustrában 24 éves), római katolikus, nőtlen, 1799. március 14-én rendek által állított katonaként lépett a hadseregbe. Az 1803-as mustrában szerepel.⁶⁴
10. Ettinger István, 1779 körül született (az 1803-as mustrában 24 éves), római katolikus, nőtlen, foglalkozása kovács, 1800. április 1-jén rendek által állított katonaként a háború idejére⁶⁵ lépett a hadseregbe. Későbbi iratban nincs nyoma.⁶⁶
11. Farkas Ferenc, 1778 körül született (az 1800-as belépési listában 22 éves), római katolikus, nőtlen, 1800. április 1-jén rendek által állított katonaként került újoncként az ezredbe. Későbbi iratban nincs nyoma.⁶⁷

⁶⁰ ÖStA KrA, MLST IR 2 ML 1792 Karton 127 Demolein C.

⁶¹ ÖStA KrA, MLST IR 2 ML 1803 Karton 128–129 1t Majors C.; MLST IR 2 MT 1795 06 Karton 173; MLST IR 2 MT 1796 10 Karton 174.

⁶² A belépési listában István név alatt szerepel, a mustrában Ferencként. A mustrát nyugodtabb körülmények között végezték, míg 1797 márciusában és áprilisában mintegy 1500 újonc került az ezredbe, a tévedés ebben az esetben valószínűbb.

⁶³ ÖStA KrA, MLST IR 2 MT és AL 1797 03; Karton 175; MLST IR 2 ML 1803 Karton 128–129 Hahn C.

⁶⁴ ÖStA KrA, MLST IR 2 ML 1803 Karton 128–129 Obrist C.

⁶⁵ Az 1803-as mustrában szerepel ez a kitétel. Ennek ellenére a lunéville-i béke után nem szerelték le.

⁶⁶ ÖStA KrA, MLST IR 2 ML 1803 Karton 128–129 Santa C.

⁶⁷ ÖStA KrA, MLST IR 2 MT 1800 04 Karton 180, 181.

A szenci származású katonákról összegyűjtött adatok meglehetősen hiányosak maradtak. Sajnos egyetlen esetben sem sikerült az anyakönyvi bejegyzést minden kétséget kizáróan azonosítani, ugyanakkor a fellelt családnevek mindegyike, még a nem hétköznapi Bomsahar és Roszivács is megtalálható a szenci anyakönyvekben. Minden esetben sikerült megtalálni a szolgálat kezdetét, amihez az életkor és az ebből számított születési év kapcsolódott, továbbá a vallásra, foglalkozásra utaló adatot, valamint a katonai szolgálat kezdetét. Néhány esetben sikerült megtalálni a későbbi szolgálat egy-egy elemét – áthelyezést, sebesülésre utaló kórházi távollétet –, de a katonai szolgálat végét csak egy ember esetében leltük meg, azt is bizonytalan eredménnyel. Az első két koalíciós háborúban tizenegy, bizonyíthatóan szenci születésű katonából mindössze négyen szolgáltak még 1803-ban. Hat esetben nem sikerült fellelni a szolgálat végét, a katonák egyszerűen eltűntek az iratokból.

A forrásadottságok részben indokolják a hiányzó adatokat. A tulajdonosi és ezredesi zászlóaljnak 1792. szeptemberi, a negyedik zászlóaljnak 1792. augusztusi mustrája, az alezredesi és a negyedik zászlóaljnak az 1791. januári revíziója maradt az utókorra. A hiányzó havi táblázatokat 1791 szeptembere és 1794 decembere között az alábbi táblázat mutatja be:⁶⁸

Év	Hónap	Ezredtörzs, tulajdonosi és ezredesi zászlóalj	Alezredesi zászlóalj	Negyedik zászlóalj
1791	szeptember	hiányzik		
1791	október	hiányzik		
1791	november		hiányzik	hiányzik
1791	december		hiányzik	hiányzik
1792	január		hiányzik	hiányzik
1792	február		hiányzik	hiányzik
1792	március	hiányzik	hiányzik	hiányzik
1792	április	hiányzik	hiányzik	hiányzik
1792	május	hiányzik	hiányzik	hiányzik
1792	június	hiányzik	hiányzik	hiányzik
1792	július	hiányzik	hiányzik	hiányzik
1792	augusztus	hiányzik	hiányzik	hiányzik
1792	szeptember	hiányzik	hiányzik	hiányzik
1792	október	hiányzik	hiányzik	hiányzik
1792	november			hiányzik

68 ÖStA KA, MLST IR 2 MT 1791 09–1794 12 Karton 170–172.

1792	december		hiányzik
1793	január		hiányzik
1793	február		hiányzik
1793	március		hiányzik
1793	április		hiányzik
1793	május		
1793	június		
1793	július		
1793	augusztus		
1793	szeptember		
1793	október		
1793	november		
1793	december		
1794	január		
1794	február		
1794	március		
1794	április		
1794	május	hiányzik	
1794	június	hiányzik	
1794	július	hiányzik	
1794	augusztus	hiányzik	
1794	szeptember	hiányzik	
1794	október	hiányzik	
1794	november		
1794	december		

Az 1791 szeptembere és 1794 decembere közötti időszakra vonatkozó áttekintés a mustrák hiányzó havi táblázatairól⁶⁹

A havi táblázatok 1795-től hiánytalanul rendelkezésre állnak. A havi táblázatok mellékleteit képező belépési és áthelyezési listák azokból a hónapokból, amikor a táblázatok megmaradtak, szintén rendelkezésre állnak. A teljességét nem lehet megbecsülni, mert nem tudjuk, hogy mennyi irat készült el. Néhány esetben ugyanis az iratokban utalnak hiányzó korábbi előzményiratokra. Az iratokban a legjelentősebb újoncállítási időszakok megtalálhatók, mindössze az 1792. évi 6. törvénycikk erejével kiállított ötezer újonc kontingense hiányzik a forrásokból.⁷⁰ Az összes többi újonczási időszak belépési listái rendelkezésre állnak.

⁶⁹ ÖStA KA, MLST IR 2 MT 1791 09–1794 12 Karton 170–172.

⁷⁰ LÁZÁR, *Katonaaállítások, hadkiegészítés, 1797.*; LÁZÁR, *Az újoncktól a generálisokig*, 109.

A hiányos adatsorok másik fő oka – tapasztalatom szerint – a személyügyi nyilvántartás pontatlansága. A keresztnévek pontatlanságára az adatsorban található példa. Stahó Ferenc esetében egyértelműen bizonyítható, hogy a különböző keresztnévek ellenére ugyanarról a személyről volt szó. A belépési listákban rögzített nevek közül egy esetben nem találtam meg a havi táblázatban a kérdéses személy beérkezésének rögzítését. A havi táblázatokban a távollévő állomány esetében szintén a keresztnévek pontatlanságára és néhány esetben a vezetéknev torzulására is láttam példát. Néha az íráskép is gondot jelent. Tinta folyást csak nagyon ritkán láttam, de lehetetlenül kis helyre bírt név, nagyon apró betű, nem kellően kalligrafikus betűformálás nagyon gyakori az iratokban. Különösen a nagyon sok nevet tartalmazó, dömpingszerű adatfelvétel esetében – ilyen például a nagyobb számú újonc beérkezése, vagy a negyedik zászlóaljból, illetve tartalékosztályból a harcoló csapatokhoz történő áthelyezés – hatványozottabban fordulnak elő ezek a jelenségek. Egyáltalán nem tartom elképzelhetetlennek, hogy több hiányzó adat is benne van a forrásokban, de ezeket a fentebb ismertetett problémák miatt nem találtam meg.

Az előzetesen várt 15-20 szenci helyett végül 11 főt sikerült azonosítanom. Fontos kiemelni, hogy ez a várakozás abban az esetben igaz, ha az ország lakossága arányosan viselte az újonccá válás terhét. Ha azonban a mezőváros átlagosnál magasabb iparossága vagy akár a földesúr lobbierreje működött, ennél kisebb létszám is elképzelhető. A forrásadottságokat figyelembe véve valószínűsítem, hogy a megtalált tizenegy főnél némileg nagyobb lehetett a szenciek száma, hiszen az alezredesi zászlóaljról nem rendelkezünk mustrával a korszak elejét illetően. A másik három zászlóaljból ugyanabban az időben öt szencit sikerült találni, feltehetően az alezredesi zászlóaljból is szolgálhattak szenciek. A hiányzó 1792 őszi-téli katonaszerelésben is jó eséllyel lehetnek szenciek, amivel együtt már elérhetőnek tűnik a hipotézisben megfogalmazott 15-20 fős nagyságrend.

A kutatás járulékos tapasztalata, hogy Szenc hozzájárulása az újoncokhoz feltehetően alacsonyabb volt a lakosság arányánál. Néhány környékbeli település – mint például a mai Magyarbél (Velký Biel) magyarbéli része – sokkal gyakrabban szerepel katonák születési helyeként, mint a nagyobb lakosságú Szenc.

Összegzés

Az 1790-es évtizedben a Pozsony vármegyei újoncokat magába olvasztó 2. gyalogezred iratait megvizsgálva az előzetesen várt szenci katonák mintegy kétharmadát sikerült megtalálni. Ez önmagában bizonyítja, hogy a forrásanyag alkalmas rendkívül mély kutatás sikeres megvalósítására is. A töredékes adatállomány viszont rámutat a személyügyi nyilvántartás hiányosságaira, ami jelzi a kutatás határait is.

Helytörténeti vonatkozásban fontos kiemelni, hogy a császári-királyi hadsereg személyügyi nyilvántartási rendszere, különösen annak 1781-es kibővítését és egyre professzionálisabb kivitelezését és minőségét tekintve alkalmassá teszi, hogy a legkorábbi rendszeres vizsgálatot végezzük el az egy-egy településről származó katonákat illetően.

A tisztek körében Zimányin kívül az 1790-es évtizedben nem sikerült szenci születésű vagy kötődésű katonát találni. Ez alapvetően a mutatók hiányára vezethető vissza. A hadseregben legalább tízezer tiszt szolgált, de a személyügyi nyilvántartás nem cédulaszerű volt, nem készült korabeli mutató még név alapján sem, nemhogy születési hely alapján, az utólagos névmutató pedig hiányos. A tízezer tiszt sok ezer dobozban elszórt adatainak áttekintése lehetetlen feladat. Egyedüli támpontunkban, az 1792-es listában nem szerepel szenci születésű tiszt. Ha viszont a másik oldalról van adatunk, tehát tudjuk a tiszt nevét és valamilyen másik adatot, ami beazonosításul szolgálhat, sokkal könnyebb dolgunk van, erről az oldalról szóra bírhatók a források.

Végezetül fontos leszögezni, hogy a katonai személyügyi nyilvántartás hatalmas forrásmennyisége valódi kincsesbánya lehet a legszélesebb körű kutatások számára a genealógiától a hadtörténeten át a társadalomtörténetig terjedő, rendkívül széles spektrumban. Ez egy olyan forráscsoport, amely a legutóbbi időkig szinte ismeretlen volt a kutatók előtt, de komoly perspektívát jelenthet a jövőben.